

Обраћање вишег замјеника високог представника, Мартина Наја на семинару под називом “Рјешавање конфликта и европска интеграција: Перспективе за Западни Балкан”

у организацији Фондације «Фридрих Науман Штифтунг»

Босна и Херцеговина од Дејтона до Брисела: Перспективе европске интеграције

Дан када је Брисел покренуо преговоре о потписивању Споразума о стабилизацији и придруживању са Србијом и Црном Гором и разговоре о пријему Републике Хрватске, 3. октобар 2005. године, био је фрустрирајући дан за Босну и Херцеговину. Чинило се да би Босна и Херцеговина могла остати једина земља у југоисточној Европи која није дио процеса стабилизације и придруживања. На тренутак се чинило да је нестала свака нада о будућем путу ка Европи. Међутим, то би било потцјењивање одлучности грађана Босне и Херцеговине да постану дио ЕУ: након свега неколико дана, путем добро координисаних и болних напора свих политичких странака и међународне заједнице, Босна и Херцеговина је испунила и посљедња два преостала услова (ПБС и реформа полиције) и омогућила Европској комисији да дâ зелено свјетло за отпочињање преговора о потписивању Споразума о стабилизацији и придруживању. Савјет ће највјероватније у децембру донијети одлуку о отпочињању преговора прије краја ове године, односно убрзо након обиљежавања десете годишњице потписивања Дејтонског мировног споразума.

Из овог драматичног, али не и неуобичајеног искуства, може се извући неколико лекција:

- Када је у питању будућност Босне и Херцеговине – нема алтернативе, једина опција је интеграција у европске и трансатланске структуре.
- Перспектива интеграције у ЕУ представља најјачи мотив за унутрашње процесе реформе у овој земљи.
- Да би ови циљеви били остварени БиХ се мора чврсто придржавати критеријума ЕУ који не треба да се ублажавају; правила се неће мијењати.
- И на крају, једнако је важно имати на уму да Босна и Херцеговина још увијек није «нормална» земља и да она и даље захтијева сталну и посебну пажњу Европске уније.

Обиљежавајући десету годишњицу Дејтонског споразума, која предстоји за неколико седмица, Босна и Херцеговина стоји на раскршћу «од Дејтона према Бриселу». Дејтонски уставни систем створио је прилично слаб државни оквир са два јака и аутономна ентитета која де *фацто* обављају више од 70 % уобичајених активности органа власти. Овај систем је заснован на покушају да се на свим нивоима пажљиво избалансира заступљеност сва три конститутивна народа (Бошњаци, Срби и Хрвати) и сваком народу даје снажне механизме креиране у циљу заштите њихових интереса (или онога што се тако доживљава), те могућност блокирања било које одлуке путем обимних права на вето.

Многе академске конференције организоване у вези са годишњицом Дејтона се више фокусирају на недостатке и слабости које су саставни дио дејтонског система него на његов историјски значај. Сада када у 2005. години поново разматрамо Дејтонски споразум потписан 1995. године не треба да заборавимо на историјске околности у којима је тај споразум потписан: Дејтон је окончао рат путем снажне међународне интервенције, конкретно интервенције САД, припечио терен за мир и помирење, и покренуо развој демократских институција. Ни мање ни више од тога. Реалан циљ било је окончање рата и изградња државе која ће функционисати, али то још увијек није значило и «нормалне»

државе.

Десет година након Дејтона мислим да се може рећи да је овај процес у великој мјери завршен и да је био успјешан. Мандат Канцеларије високог представника према Анексу 10. Дејтонског мировног споразума било је гарантовање имплементације цивилног дијела Мировног споразума, што прије свега значи формирање одрживих демократских институција. То је остварено: све институције раде, али је већина њих још увијек слаба.

Расправе о реформи дејтонског Устава су већ узеле маха, почевши од недостатака које је у марту 2005. године утврдила Венецијанска комисија Савјета Европе:

- и даље је на снази етничка подјела коју националистичке странке искориштавају за властиту добробит;
- право вета етничких националних корпуса, гарантовано путем Дома народа и Вијећа народа, има далекосежне посљедице и није дефинисано на задовољавајући начин;
- систем заснован на конститутивним народима је донекле у супротности са индивидуалним политичким правима садржаним у Европској конвенцији о људским правима;
- извршна власт на државном нивоу је још увијек слаба и има само мали број надлежности и ресурса због *де факто* подјеле извршних функција између Предсједништва БиХ и Савјета министара који дјелује на принципу консензуса између етничких група.

Одговорност за уставну реформу лежи на грађанима БиХ, а не на ОХР-у. Међутим, међународна заједница још увијек има одређену улогу у омогућавању одвијања овог процеса и мотивисању његовог успјешног окончања. Улога ОХР-а с његовим специјалним извршним односно такозваним «бонским» овлаштењима да спроводи законе и по потреби смјењује политичаре који опструишу процесе ће морати да престану да постоји оног тренутка када се процес стабилизације и придруживања буде почео прописно одвијати и када се оствари задовољавајући ниво сарадње са Хашким трибуналом, те када на општим изборима 2006. године буду

остварени стабилни резултати. Тада ће улога ЕУ бити још и већа у односу на ову садашњу.

Тренутна двострука улога ОХР/ЕУСР ће бити укинута, а ова институција би крајем 2006. године могла бити трансформисана у Канцеларију специјалног представника Европске уније који коначно неће имати «бонска» овлаштења. Овај специјални представник би и даље био задужен да обезбиједи да започете реформе, попут реформе одбране, полицијске реформе и реформе јавног РТВ система (ПБС) буду у потпуности проведене. Док је ОХР представљао гаранцију да је ова земља спремна за отпочињање процеса стабилизације и придруживања и за испуњавање услова пријема, процес стабилизације и придруживања ће и даље бити заснован на даљем одвијању процеса реформе и могао би бити суспендован када год то буде потребно.

С обзиром да Босна и Херцеговина још увијек није «нормална» земља, ЕУ ће морати да примијени двоструки институционални приступ: Европска комисија, као преговарачки партнер за Споразум о стабилизацији и придруживању, и ЕУСР који помаже локалним институцијама власти у даљем одвијању реформи. Што више будемо расправљали о свим европским законима (*ацџуис цоммунитаире*) више ћемо увиђати институционалне недостатке и незадовољавајућу подјелу надлежности (нпр. економска и социјална политика тренутно нису у надлежности државе). Као што је рекао амбасадор Мајкл Б. Хемфриз, шеф Делегације Европске комисије у БиХ: «Босна и Херцеговина неће моћи у ЕУ са својим постојећим институцијама».

Иако уставна реформа није један од услова у оквиру процеса стабилизације и придруживања, атрактивност перспективе чланства дјелује као јак фактор «привлачења» у том правцу.

Као представник ОХР-а на овом скупу своје излагање сам углавном усмјерио на аспекте имплементације цивилног дијела Мировног споразума. Овај успјех не би било могуће остварити без имплементације војног дијела Дејтонског мировног споразума, задатка који је крајем 2004. године преузела прва

војна операција ЕУ и њега снаге – ЕУФОР. Седам хиљада војника ЕУФОР-а представљају још увијек потребну гаранцију стабилности у БиХ, а пет стотина полицајаца у оквиру Полицијске мисије ЕУ су најбољи доказ задовољавајућег функционисања Европске безбједносне и одбрамбене политике, односно координисаних војних и цивилних мисија имплементације мира под окриљем ЕУ.

Закључак: Десет година након Дејтона Босна и Херцеговина је већ увелико на путу ка европским интеграцијама. Перспектива коју нуде ове интеграције преовладава као мотив за спровођење процеса унутрашње, још увијек незавршене, реформе у овој земљи. Стога отварањем овог пута ЕУ преузима већу улогу за будућност БиХ и треба овој земљи пружити помоћ у виду свога снажног присуства, укључујући и даље присуство војних трупа и специјалног представника који ће имати обимније функције у односу на остале специјалне представнике ЕУ. Активан ангажман ЕУ нема алтернативе. Босна и Херцеговина је дио плана ЕУ, без обзира да ли нам се то свиђало или не, јер је Босна и Херцеговина дио Европе. Једино политичко питање је да ли ће и када Босна и Херцеговина постати дио ЕУ.